

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

Розвиток науки про місцеві фінанси обумовлюється історичними аспектами формування соціально-економічної системи держави, адміністративним поділом територій; розвитком інституту місцевого самоврядування та забезпеченням реалізації інтересів і потреб територіальних громад. Становлення наукових поглядів на місцеві фінанси як самостійної науки відбулося наприкінці ХІХ ст. – початку ХХ ст., шляхом їх відокремлення від системи державних фінансів.

Саме в цей період з'являється високий науковий інтерес до проблем становлення і розвитку місцевих фінансів, формування місцевих фінансових відносин та інститутів. Це пов'язано із завершенням становлення в більшості країн Західної Європи і Північної Америки органів місцевого самоврядування та регіональних органів влади, конституційним визнанням прав комун, общин, муніципалітетів, регіонів, провінцій, штатів та інших адміністративно-територіальних одиниць [10].

Розвиток теорії та практики місцевих фінансів з ХХ ст. здійснювався завдяки впливу держави на економічні процеси, спрямовані на відтворення реального сектора економіки. Завдяки активації підприємництва простежуються розширення сфери місцевих фінансів в напрямках як централізованих, так і децентралізованих фондів фінансових засобів на місцевому рівні та зростання їх безпосереднього впливу на економічне зростання місцевих господарств.

У перше термін місцеві фінанси у сучасній українській фінансовій літературі згадується в навчальному посібнику «Державні фінанси» (1991 р.) за редакцією видатних науковців В. М. Федосова, С. Я. Огородника та В. М. Суторміної. Розвиток української економічної науки в умовах незалежності, вивчення теоретичних надбань західної фінансової думки, приєднання України до Європейської хартії місцевого самоврядування закономірно позначилося на поглядах вітчизняних вчених щодо місцевих фінансів. Все частіше і впевненіше висловлювались думки щодо об'єктивності існування цієї категорії в умовах ринку, її значимого впливу на повноцінне функціонування інституту місцевого самоврядування як надважливої складової [8].

Дослідженню еволюційних аспектів розвитку науки про місцеві фінанси присвячені праці таких вітчизняних вчених як О. Василика [5], О. Кириленко [4], В. Кравченко [3], Ю. Петленка [1], І. Смирнова [7], О. Сунцової [8], В. Твердохлебова [2], О. Ніколаєва [9] та багатьох інших. Під впливом розвитку системи місцевих фінансів, підвищення їх ролі у вирішенні соціально-економічних проблем, відбувається зміна підходів до їх визначення. Відсутність єдиного визначення місцевих фінансів у науковій і фаховій економічній літературі ускладнює теоретико-прикладні процеси організації їх ефективного функціонування та потребує уточнення.

Місцеві фінанси слід розглядати як історичну, економічну, розподільчу та правову категорії. Як історична категорія місцеві фінанси починають свій розвиток з часів Київської Русі, Козацької держави коли були визначені перші форми місцевого самоврядування та відбувся початок становлення українського муніципалізму.

Дослідженням місцевих фінансів як економічної категорії, що являє собою сукупність економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для виконання місцевими органами влади покладених на них власних і делегованих повноважень, підвищення добробуту територіальної громади й соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці присвячені праці багатьох вчених У таблиці 1 відображено наукові аспекти дефініції місцеві фінанси.

Таблиця 1

Дефініція поняття «місцеві фінанси» як економічної категорії

№	Автори, джерела	Визначення
1	2	3
1	В. Д. Базилевич [3]	Система формування, розподілу і використання доходів територіальними громадами та місцевими органами влади з метою виконання делегованих та закріплених за ними функцій і завдань.
2.	Енциклопедія державного управління [4]	Економічні відносини, що формуються між органами місцевого самоврядування, органами державної влади, суб'єктами господарювання та населенням з приводу формування, розподілу, використання місцевих фондів грошових ресурсів.
3.	В. І. Кравченко [5]	Система формування, розподілу і використання доходів територіальними громадами та місцевими органами влади з метою виконання покладених на них завдань і функцій.

1	2	3
4.	О. П. Кириленко [6]	Система фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань.
5	О. Д. Василик [7]	Сукупність форм і методів створення і використання фінансових ресурсів для забезпечення органів місцевого самоврядування виконання покладених на них функцій в галузі економічного і соціального розвитку відповідних територій.
6.	В. М. Федосов [8]	Система формування, розподілу й використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них завдань і функцій.
7.	О. М. Ніколаєва [9]	Система економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для виконання місцевими органами влади покладених на них власних і делегованих повноважень, підвищення добробуту територіальної громади й соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

Джерело: складено автором на основі [3-9].

Систематизація наведених у таблиці понять дозволяє уточнити цю категорію. Водночас не можна погодитись із підходами до визначення місцевих фінансів лише як економічної категорії. Ця категорія набагато ширша за класичне поняття грошових коштів та не може обмежуватись фінансовими аспектами. Із огляду на те, що місцеві фінанси повинні спрямовуватись на забезпечення якісних та в необхідному обсязі публічних послуг населенню, деякі науковці доповнюють його сутність соціальною складовою, розширюючи поняття до соціально-економічних відносин.

За допомогою місцевих фінансів здійснюється вирівнювання диспропорцій розвитку територій, розподіляється і перерозподіляється значна частка національного доходу і валового внутрішнього продукту на соціально-економічний та інвестиційно-інноваційний розвиток територій. Виходячи з цього місцеві фінанси є розподільчою категорією, суб'єкти, що входять до системи місцевих фінансів здійснюють первинний і вторинний розподіл [11].

Місцеві фінанси як правова категорія функціонують на основі прийнятих в державі нормативно-законодавчих актів. Не дивлячись на активний розвиток науки про місцеві фінанси після проголошення незалежності України даний термін до цих пір не має законодавчого визначення.

Аналіз літературних джерел щодо визначення змісту та сутності поняття місцевих фінансів дозволив розглянути їх як історичну, економічну, розподільчу та правову категорію, що потребує проведення подальших досліджень в напрямку уточнення сутності місцевих фінансів в умовах трансформації системи фінансових відносин України та їх чіткого визначення в нормативно-законодавчих актах.

Список використаних джерел

1. Петленко Ю. В. Місцеві фінанси : конспект лекцій [Текст] / Ю. В. Петленко, О. Д. Рожко. – К.: Кондор, 2011.- 282 с.
2. Твердохлебов В. Н. Местные финансы: Избранные статьи / В.Н. Твердохлебов, Науч. ред. и вст. статья Н.Г. Королева. – (Библиотека экономической мысли России). – РОССПЭН, 2012г. – 544 с.
3. Базилевич В. Д. Державні фінанси [Текст] : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. — К.: Атака, 2002. — С. 93.
4. Енциклопедія державного управління [Текст]: в 8 т. Т. 5: Територіальне управління / наук. ред. кол.: О. Ю. Амосов, О. С. Ігнатенко (співголова) [та ін.]. Харківський регіональний державний університет Національної академії державного управління України. — Х.: Вид-во ХарРІДУ “Магістр”, 2011. — 408 с.
5. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навчальний посібник [Текст] / В. І. Кравченко. – К.: Т-во «Знання»; КОО.-1999.- 487 с.
6. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст] / О. П. Кириленко. – Тернопільська академія народного господарства. – Т.: Астон, 2004.- 192 с.
7. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник [Текст] / О. Д. Василик. - К.: НІОС, 2003. – 416с.
8. Теорія фінансів [Текст] : підручник / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — С. 22.
9. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси [Текст] : навч. посіб. / О. М. Ніколаєва. — К.: Центр навчальної літератури, 2013. — 354 с.
10. Гутаріна С.О. Еволюція поглядів на трактування поняття “місцеві фінанси” / С. О. Гутаріна // Економіка и управление [Текст]. — 2008. — № 4. — С. 56—61.
11. Мунько А. Ю. Місцеві фінанси: розвиток теоретичних основ / А. Ю. Мунько // Ефективність державного управління. - 2016. - Вип. 1-2(2). - С. 84-91.